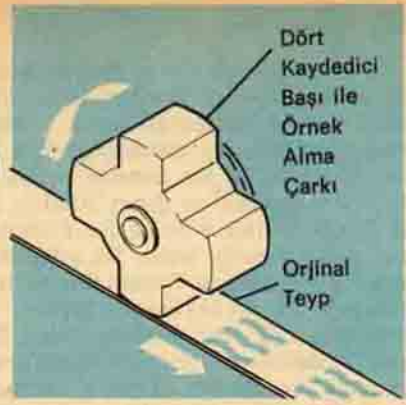

Sıkıştırılmış Konuşma

CHARLES M. ROSSITER

Gözleriniz görmüyor. Eğlenmek veya öğrenmek için bir kitap okumak istediğinizde ya kabartma harflerden veya «konuşan kitap» denilen teyp'e alınmış kiplardan faydalanabilirsiniz.

Kütüphanedeki özel bölmenizde oturmuş teyp dinliyorsunuz. Hayal kırıklığınız gitgide artıyor.

Konuşmacı açık konuşmasına rağmen ikide bir duraklıyor. Söylediği şeyin önemini belirtmek için arada bir susuyor. Her kelimeyi dikkatle söyleyebilmek için yavaşlıyor. Sonuç olarak edindiğiniz bilgiyi yavaş okuyan birinden bile daha yavaş kazanmış oluyorsunuz, çünkü o hiç olmazsa gereksiz kelimeleri atlar ve ikide bir duraklamaz.

Ortalama bir erişkin dakikada 200-500 kelime okuyabilir. Gözleri görmiyen biri ise dakikada 125-190 kelime dinlemek zorunda kalıyor — teyp'e alınma hızı.

Her ne kadar problem en çok körler için önem kazanmakta ise de bir bakıma hepimizin problemidir. Biz konuşmacıları kendi hızımıza uyan bir hızla değil, onların konuşma hızına uyarak dinleriz. Son araştırmalar bu kaybedilen zamandan kazanmak için birçok metodlar ortaya koymuştur. Bu olaya «sıkıştırılmış konuşma» denilmektedir.

Sıkıştırılmış konuşma üzerinde araştırma yapanlar önce konuşmacıları daha hızlı konuşurmaları denediler. Bu iyi sonuç vermedi, çünkü hem hızlı hem de anlaşılabilir şekilde konuşmak zordur. Aynı zamanda konuşmacılar hızlı konuşma çabasından yoruldu.

O zaman araştırmacılar teyp'e alınmış konuşmaları, teyp'i konuşmanın kaydedildiği hızdan daha hızlı çalıştırmak suretiyle dinletmeyi denediler. Saniyede 3 3/4 inç hızla teyp'e alınmış bir konuşmayı saniyede 7 1/2 inç hızla dinlerseniz sıkıştırılmış konuşma elde edersiniz, fakat ses incilir ve dinlenmesi pek hoş olmaz, tabii Vakkı kardeşini seviyorsanız o başka.

Sesin kalınlığına dokunmadan konuşma hızını artırma problemini ilk çözen, sıkıştırılmış konuşma araştırmalarının öncülerinden William Garvey olmuştur. Garvey konuşmanın kaydedildiği teyp'ten büyük bir dikkatle çok küçük parçaları kesip çıkarmış ve kalan parçaları tekrar birbirine eklemiştir.

Bugün sıkıştırılmış konuşma hazırlamakta en çok kullanılan metodlardan biri Garvey'ini ekleme metodudur. Buna «örnek alma» metodu denmektedir.

Bu şekilde elektronik aletlerle bir konuşmayı sıkıştırmakda birçok safhalar vardır: Önce üzerine normal bir konuşma kaydedilmiş bir teyp, sıkıştırıcının (kompresörün) dört başlı «örnek alma çarkı» altından geçirilmektedir. (Şekle bakınız) Bu çark orijinal konuşmanın bazı kısımlarını teyp'e almakta, diğer kısımlarını ise almamaktadır. Sonra bu kompresörün orijinal konuşmadan yeniden teyp'e aldığı parçalar dinlenmektedir. İşte konuşma sıkıştırıcısından (kompresöründen) dinlenen bu yeni konuşma sıkıştırılmış konuşmadır, bu sıkıştırılmış konuşma daha sonra istenen sayıda teyp'lere kaydedilmektedir ve konuşmayı sıkıştırma işlemi böylece bitmiş olmaktadır. Sıkıştırıl-

Teyp örnek alma çarkından geçtikçe çark dönmekte ve kaydedici başlar teyp ile temas etmektedir. Kaydedilmeyen kısımlar küçüktür, seslerin sadece bir kısmı kaybolmaktadır ki genellikle dinleyenler bunun farkına varmazlar.

miş konuşma ancak örnek alma çarkında ki başların değmiş olduğu teyp kısımlarındaki sözleri ihtiva etmektedir.

Garvey sistemi üzerinde yapılan birçok çalışmalarda hemen hiç kimsenin konuşmanın sıkıştırılmış olduğunun farkına varmadığı anlaşıldı. Bir vakada konuşmanın dakikada 220 kelime olmak üzere hafif sıkıştırılması çok güç belli oluyordu, Dr. Emerson Foulkey'e göre ise kolej öğrencileri normal konuşmadan çok, dakikada 210 kelime olmak üzere sıkıştırılmış konuşmadan hoşlanmışlardır.

Araştırmacıların bulmuş olduğu en cesaret verici gerçeklerden biri de şudur: İnsanlar konuşulan sözleri, çok hızlı söylenmiş olsalar bile, anlayabilmektedir. Sıkıştırılmış konuşma hangi hızın üstünde olursa anlaşılabilir, bunu belirlemek üzere birçok deneyler yapılmıştır. Diagramda görüldüğü gibi, konuşma hızı arttıkça anlayış azalmıyor, hattâ bazen hafif bir sıkıştırma ile anlayışta hafif bir artış görülmektedir.

Dakikada 250-275 kelimedenden sonra anlayış azalmaya başlar. Dakikada 275 kelimedenden sonra anlayış hızla azalır. Bütün bu rakamlar sıkıştırılmış konuşmayı dinlemek üzere eğitilmemiş normal kişiler içindir. Bugün artık anlaşılabilir ki bir insan pratik yapa yapa sıkıştırılmış konuşmayı anlama yeteneğini geliştirebilir.

Pratik açıdan bu şu demektir ki, bir konuşma % 25 sıkıştırılırsa başlangıçta dakikada 150 kelime olan konuşma hızı sıkıştırılmış konuşmada dakikada 200 kelimeye erişecektir.

Bir kolej profesörünün dersi normalde 50 dakikada sürüyorsa, bunun sıkıştırılmış şekli 40 dakikadan az zamanda dinlenebilecektir ve öğrenciler bu sıkıştırılmış konuşmadan da aynı faydayı sağlayabileceklerdir.

Bu olaya bir diğer açıdan bakarsak, beş dakikalık bir radyo haberler bülteni % 25 sıkıştırılırsa aynı beş dakika süresinde % 25 daha çok bilgi verecektir. Dinleyiciler bu hafifçe sıkıştırılmış konuşmayı normal bir konuşma kadar kolay anlayabileceklerdir.

Araştırmacılar şimdi bir konuşmanın anlamı bozulmadan ne kadar hızlandırılabilirliğini bulmak istiyorlar. Bu amaçla birçok ilginç teyp denemeleri yapıldı.

Puerto Rico'daki WIVV radyo istasyonu 37 1/2 dakika süren bir vaazı % 20 sıkıştırarak 30 dakikaya sığdırdı. Dinleyiciler bundan hiç rahatsız olmadığı gibi pek azı farkına vardı.

Aşağıdaki resim dakikada 250-275 kelimeye kadar anlayışın devam ettiğini gösteriyor. Dakikada 275 kelimedenden sonra anlama gücü azalmaktadır.

Wisconsin Üniversitesi Radyosu düzenli olarak bilim derslerindeki konuşmaları radyodan da verir. Profesör derste yavaş yavaş konuşur, radyoda ise bu konuşmalar sıkıştırılarak normal hıza getirilir. Bu dersleri radyodan dinleyenler daha kısa zamanda dinledikleri halde onların sıkıştırılmış olduğunu farkedemiyorlardı.

Minnesota Üniversitesinden Prof. James Libby öğrencilerine ayak sağlığı üzerinde normal bir ders yerine sıkıştırılmış bir ders dinletti. Öğrencileri dikkatlerini daha iyi topladıklarını bildirdiler, çünkü sıkıştırılmış konuşma dikkat gerektiriyordu.

Sıkıştırılmış konuşma öğretici filmlerde de kullanılmaya başlanmıştır.

Sıkıştırılmış konuşma laboratuvar'dan çıkıp günlük hayata girmeye yeni başlamaktadır. Daha geniş ölçüde kullanılmaya başlandıkça, isteğimize rağmen bize daha yavaş sunulan bilgilerin sebep olduğu hayal kırıklığı ve zaman kaybını önleyebileceğiz.

SCIENCE DIGEST'ten
Çeviren: Dr. SELÇUK ALSAN